

KUNST & KUNSTENAARS

Een Huis maken met Woorden en

Hugo CLAUS

ER GEBEUREN SOMS ZELDZAAM MOOIE DINGEN, die je ontwapenen. Herman Teirlinck schreef na een ontmoeting met de jonge Claus, over een roos die hij vond groeien in zijn tuin. Die glorie heb je niet beleefd. Maar wanneer je van het wederzijdse gesprek wegrijdt, van het milde openhartige schaakmat zetten zonder leugens, ben je beschamend blij een kinderlijke waarheid rijker te zijn.

LEIDEN IS EEN STAD waar de riolen open liggen en grachten heten. In Gent stinkt de trage, zwarte Leie harder. Evenwijdig met de Leie loopt de Predikherenlei, dieper de stad in de Veldstraat, tussen beide een smal steegje, waarin een schijnbaar leegstaand, hoog, gevelvuil huis staat met een naamloos belknopje. Close up : in kikkerperspectief, een dik, Romeins behaard hoofd; dat uit het hoogste raam „o ja“ roept, is Hugo Claus.

Vanaf de derde verdieping begint een rode traploper, wanneer je helemaal bovenkomt — hij leeft als een arend — moet je hijgen, misschien omdat je te veel rookt, wat hij ook doet gezien de hoeveelheid zware Franse en Egyptische gearfumeerde op de schrijftafel voor de muurschildering van Asger Jorn. Uit Sherry en Wodka kies je het eerste omwille van het vroege uur. Hij dikker, gemakkelijker, welgedaner dan vroeger, die je toestand (nog ruim 4 maanden verplichte informatiedienst bij het leger) kent, begint met het verhaal van Hugo Claus als redacteur van Soldatenpost : „Van mijn kolonel niets dan goeds, hij kwam veel te laat, wenste ons uren te vroeg goede avond en leefde verder al krantenlezend tussen 2 schuiven, een met snoep, de ander met obscene foto's“

Proza

TUSSEN TALLOZE BLADZIJDEN (1959), het eerste lot van de Nederlandse vertaling van de proza van Hugo Claus.

is er een fragment van een 12-jarig jongetje met een tennisbal, dat al veel vroeger leefde in mijn verbeelding, die reeds maanden tevoren rond het romanthema werkte en dat pas nu in het verhaal zijn plaats kreeg“. In verband met je eigen laatst geschreven kort verhaal, dat voor jezelf een stylistisch programma betekent, vraag je Claus of een totaal geladen roman kan lukken. „De leesbaarheid is voor een roman hoofdvereiste. Een boek geheel gebaseerd op woordgeladenheid is in die zin een onmogelijkheid. De grootheid van een roman vindt zijn mede-oorzaak in de dosering van hoogpunten en rustpunten.“ Terwijl je aardenkt of je docent grootheid en succes niet verwacht, citeert hij enthousiast, blij dit te kunnen doen zijn lievelingsauteurs : Gogol, Joyce, Pound, Roethke, Beckett, Borges. „Confidence Men“ van Melville is prachtig en „Ferdinand“ van Witold Gombrowicz moet je absoluut kopen. In het Nederlands wordt het bepaald moeilijker, je helpt hem de weg op door de naam Simon Vinkenoog te suggereren, zijn eerste boekje vindt hij leuk omdat „ik er zelf in speel“, voor het overige is het een meesterlijke reportage!

Maar Nescio daar houdt hij echt van en Willem Frederik Hermans heeft met „De God denkbaar“ een prachtig boek geschreven. Dan is er nog Harry Mulisch wiens proza zo zeer boeit, omdat het hem totaal vreemd is en omdat Harry een van zijn

meer in Vlaamse bladen te publiceren, net of het bij ons indruk moet maken zijn „words, words, words“ niet meer te kunnen lezen. Er zijn luchtzakken, die zich zo belangrijk voelen dat wanneer zij niet om de maand 3 hunner gedichten gepubliceerd zien, geloven dat de ontwapeningsconferentie wordt stopgezet. Dan gaat het over POEZIE. Je begint met de opmerking dat je zijn poëzie wel algemeen prachtige literaire teksten vindt, maar te weinig zuiver om echte dichtkunst te zijn. Als hij kijkt, raak je even verdoemd in je woorden en verduidelijkt dat je van korte, glasheldere woordverzen houdt die maar één spanning dragen, identiek aan de poëtische oorspanning en niet van duidelijke beelden, van treffers en breaks... Hij onderbreekt driftig, fel pratend, aanvallend : „Zuiverheid! Dat woord brengt me de gal naar de mond (een gebaar van maag naar mond). Jullie loopt achter die zuiverheid aan, stapt op je tenen door de modder en eens op het hoge niveau van de zuiverheid merk je niet vuile voeten te hebben en beseur je alles. Ik ben een proleet. Ik leef in de modder. Ik weet dat ik vuil ben. Ik was me daarvoor. Ik word zuiverder.“

het voorjaar zal opnieuw een bundel van hem verschijnen, 130 gedichten. Jan Walravens was over het manuscript ontsteld, bevestigde dat hij vervallen was tot de beïjdenispoëzie van Van de Westdijne. Later zou Walravens te vertellen : „De Staatgereguleerder“ is een van zijn

Beknopt Lector- repertorium

Felix Timmermans-omnibus nr. 2. — Na het verheugend succes van de eerste Felix Timmermans-omnibus brengt de N. V. Wereldbibliotheek in samenwerking met P. N. Van Kampen en Zoon thans de aanvulling van deze romanmastodont. In het nr. 2 werden opgenomen „Boerenpsalm“ (een meesterwerk), „De Pastoor uit de Bloeyende Wijngaerd“, „Anna-Marie“, „De Harp van St. Franciscus“ (een parel met unieke glans), „Minneke Poes“ en „Schoon Lier“. Voor de bewonderaars van „De Fé“ dus weer „het neusje“. Dit verzamelboek komt als geropen om bij de naderende eindejaarsfeestjes bovenaan de geschenkenlijst te prijken. Prijs gebonden (652 kompakte bladzijden lectuur, geïllustreerd met tekeningen van de schrijver) 225 fr.

Montmartre (Van Tempel tot Tingeltangel). — Een ongemeen fascinerende plaats : Montmartre, voor de profanen een oord van wellust, voor de pelgrims een oord van boetdoening naar het woord van Georges Montorgeuil. Ooievaar-pocket nr. 124/125 van Rits Kruissink, overvloedig geïllustreerd met tekeningen en foto's van allen, die van Montmartre een onweerstaanbare magneet hebben gemaakt voor iedereen, die de Lichtstad bezoekt. Prijs ingenaaid 48 fr.

Kattepootjes. — Een nieuwe reeks kinderversjes van Jan Peeters met leuke illustraties van Fred Garrels. Uitgave „De Sikkels“ Antwerpen. Prijs gebonden 36 fr.

Onderstroom. — Door Helma Wolf-Catz. Na de verrassing van „Diepzee“ een nieuwe roman van de steeds meer op de voorgrond tredende Zeeuwse auteur, geschreven met een grote suggestiviteit en een verband psychologisch doorzicht. Een buitenkansje voor literaire fijnproevers. Uitgave Contact-Amsterdam. Prijs gebonden 125 fr.

Na het
van Ern's

schrijftel voor te muurschildering van Asger Jorn. Uit Sherry en Wodka kies je het eerste omwille van het vroeger uur. Hij dikker, gemakkelijker, welgedaner dan vroeger, die je toestand (nog ruim 4 maanden verplichte informatiedienst bij het leger) kent, begint met het verhaal van Hugo Claus als redacteur van Soldatenpost: „Van mijn kolonel niets dan goeds, hij kwam veel te laat, wenste ons uren te vroeg goede avond en leefde verder al krantenlezend tussen 2 schuiven, een met schoep, de ander met obscene foto's”

Proza

TUSSEN TALLOZE BLADZIJDEN (zijn felle, tot naakte letters herleide handschrift) poëzie, toneel en proza — de altijd overvloedige creativiteit van een groot talent — heeft vooral dit proza zijn in het bijzonder voor Nederland geldend succes blijvend bevestigd. Van „De Metsiers” houdt hij nog heel veel, „De Hondsdagen” is een te vlug geschreven

Mulisch
toch beste vriend.

chaos en „De koele Minnaar” niet meer dan een lichte vertelling. Nu doceert Claus, bewijzend naar je 22 jaren, beminlijk pratend en oprecht: „Een volwaardig romanschrijver moet minstens 30 zijn. Er wordt van hem meer geëist dan van de lyrische dichter, die altijd jong en wat imbeciel is, dat ook moet zijn.

Opwellingen en flitsen zijn gevaren voor de roman die kracht, volharding, hersenwerk en logica vraagt. „Het is een bijna moderne traditie zonder uitgesponnen, vooraf bepaalde intrige te werken. Zo ook Claus. Wel is er een thema. In zijn verbeelding zijn er statische elementen aanwezig, allen in zeer nauw organisch verband met dit thema, aan dewelke tijdens het schrijven structuur gegeven wordt. „Kijk”, verduidelijkt Claus „in de roman die ik nu schrijf, hij sluit wat aan bij de hondsdagen en er zit veel film in travellings, flashbacks zooms...

gou, Joyce. Foucault. Beckett, Borges. „Confidence Men” van Melville is prachtig en Ferdy Durke' van Witold Gombrowicz moet je absoluut kopen. In het Nederlands wordt het bepaald moeilijker, je helpt hem de weg op door de naam Simon Vinkenoog te suggereren, zijn eerste boekje vindt hij leuk omdat „ik er zelf in speel”, voor het overige is het een meesterlijke reportage!

Maar Nescio daar houdt hij echt van en Willem Frederik Hermans heeft met „De God denkbaar” een prachtig boek geschreven. Dan is er nog Harry Mulisch wiens proza zo zeer boeit, omdat het hem totaal vreemd is en omdat Harry een van zijn beste vrienden blijkt.

En jij die dacht dat ze zo boos op elkaar waren, je had ondanks nog enkele onder-d.-gordeinstoten van H.M. tegen H.C. gelezen, e besluit niet te glijmichien en het later eens aan Mulisch te zeggen. Dan is bij Claus de bedachtzaamheid van het oorlogspad voorbij, hij jubelt over Louis Paul Boon „die maakte een reeks boeken waaruit ik er enkele zou willen geschreven hebben”.

Wanneer zijn vrouw (later zal ze koekjes brengen), iets te mannelijk door de broek, het korte groeten en de haast, de werkeloze „Haagse Post” onder zijn ellebogen wegrukt en hij haar a s een duivel nakiikt, vragend „ben je ook getrouwd?” en blij teleurgesteld is als je negatief „bijnakniikt, is het tijd om van onderwerp te veranderen. En...

de dichters...

zeg je. Je gelooft niet dat hij veel van dichters houdt, dat er een hem volledig bevalt. Je schuift er voorzichtig de naam Lucebert door en hij „Te veel esthetiek, oude wijvenkantachtig gekuntsel, soms goed, maar woordgepuzzel. „Ik hou van kracht.” En hij die zich de grootste onder de Vlaamse dichters roemt? „Waardeloze verwaandheid. Hij beweert geen gedicht

Vandeloo in hoog Gezelschap

Van de zejuist verschenen roman «Het Gevaar» van Jos Vandeloo zal reeds in het voorjaar een Duitse vertaling verschijnen bij de uitgeverij Limes in Wiesbaden.

De Vlaamse schrijver bevindt zich daar in hoog gezelschap, want deze uitgeverij geniet grote bekendheid door haar uitgaven van Samuel Beckett, Cocteau, Benn, Maiakofski en Truman Capote.

NIEUWE RUYSLINCK

Van Ward Ruyslinck, reeds auteur van enkele romans, waarbij de bekende «De Ontaarde Slapers» zal in het voorjaar een grote en uitvoerige nieuwe roman verschijnen. Het omvangrijke boek zal «Het Dal van Hinnorn» heten

heid! Dat woord brengt me de gal naar de mond (een gebaar van maag naar mond). Jullie loopt achter die zuiverheid aan, stapt op je tenen door de modder en eens op het hoge niveau van de zuiverheid merk je niet vuile voeten te hebben en besmeur je alles. Ik ben een proleet. Ik leef in de modder. Ik weet dat ik vuil ben. Ik was me daarna. Ik word zuiverder.” In het voorjaar zal opnieuw een bundel van hem verschijnen, 130 gedichten. Jan Walravens was over het manuscript ontsteld, beweerde dat hij vervallen was tot de beïjdenispoëzie van Van de Woestijne. Later zou Walravens je verzekeren: „De avant-première was schitterend. Inderdaad de geest, vermoeidheid van Karel Van de Woestijne, maar wat een stijl. Je weet dat er verzen instaan als: „Ik wond mij meer en trager aan de jaren.”

Je hoopt, en praat weer verder over...

Schilderkunst

VAN DE ABSTRACTEN houdt hij niet heel veel, van de figuratieven helemaal niet vermoedt je, het meest nog van de COBRASchilders. Als Belg is Alechinsky de beste, maar toch te aardig, te soepel, te gemakkelijk. Ik zou nooit een doek van hem kopen. En Appel? Hij schreef er 150 pagina's over vol. „Hij is mijn beste vriend. Een kerel. Ik geloof dat hij nooit leest maar over Nietzsche kan hij uren gewetensvol enthousiast praten, denderend en interessant. Vooral als er vrouwen zijn praat hij als een bezetene.”

„Ik schilder zelf elke dag, exposeer nooit alleen, wel in groep, zeer onlangs nog in Munchen waar ik met Pierre Alechinsky de enige Belg was. Hij is eerlijk jeugdijg blij dit te kunnen zeggen. „Schilderen is bijzaak. Ik ben litterator. Schilderen is mij een soort therapie, ik doe het uit behoefte iets fysieks te doen en ik kan niet tennissen.”

Als je over je eigen belangen praat: „Naar De Nieuwe Vlaamse School gaat hij wel kijken, de groep kent hij niet maar: „Vandenbranden lust ik bepaald niet, van Van Anderlecht zag ik onlangs te Gent mooi werk, Jef Verheyen's „subtiële lichtspel” doet me hoegenaamd niets hoewel ik 2 jaar geleden een knap doek van hem zag in Diest.”

.

NA 2 UUR PRATEN verschijnt zijn vrouw, weer vriendelijk opmerkend dat het meer dan hoog tijd is voor een afspraak naar Brussel. Het is zaterdag. Op de reis langs de trap verzekert hij dat het niets is te leven van de pen, dat hij het zonder vlug genoemde scenario's voor Italiaanse films ook niet kon, dat je nog best kunsthandelaar kan worden. Bij de deur „als je weer eens in Gent komt...” en hoop je elkaar weer te zien. Echt.

NIC VAN BRUGGEN.

Onderstroom. — Door Henna Wolf-Catz. Na de verrassing van „Diepzee” een nieuwe roman van de steeds meer op de voorgrond tredende Zeeuwse auteur, geschreven met een grote suggestiviteit en een verbazend psychologisch doorzicht. Een buitenkansje voor literaire fijnproevers. Uitgave Contact-Amsterdam. Prijs gebonden 125 fr.

Na het C van Ernst

Een autocraat die g

ERNST ROWOHLT, de eigenaar van een van de grootste Duitse uitgeverijen en een invloedrijke figuur in de internationale literatuur, is dezer dagen te Hamburg aan een beroerte gestorven. Hij is 73 jaar geworden.

Rowohlt was o.a. de uitgever van Hemingway, Sartre, Céline, Henry Miller en vele grote buitenlandse auteurs, die in het naoorlogse Duitsland zo gretig werden gelezen. Hij was ook de uitgever van Ernst van Salomon, de Duitse nationalistische schrijver, wiens «Der Fragenbogen» schandaal heeft gewekt. Rowohlt was een autocratische figuur, de soort uitgever die grote risico's durft te nemen, maar zich zelden vergist.

Rowohlt richtte in 1908 te Berlijn zijn uitgeverij op. Zijn

Japanse Keizerlijke Familie onthoofd

Mag nooit meer gebeuren...

Tsjoë Koron, een Japans tijdschrift, heeft een verhaal gepubliceerd, waarin leden van de Japanse keizerlijke familie worden onthoofd. Voor de oorlog stond in Japan op majesteitsschennis de doodstraf. De Japanse wetgeving van na de oorlog bevat geen artikel betreffende majesteitsschennis.

Toch heeft het verhaal, niet onbegrijpelijk, enig opzien gebaard. De hoofdredacteur van het tijdschrift heert het Hof zijn verontschuldiging aangeboden. Deze zijn aanvaard, maar het moest nooit meer gebeuren...